

Van-e jövője a referálásnak?

Koltay Tibor rövid dolgozatát a TMT vitaindítónak szánja. Jó volna ugyanis, ha a referáló szolgáltatásokat sem elkerülő válságjelenségek közepette véleményeket cserélnénk arról, hogy a különféle szakterületeken valójában milyen – átfogóbb vagy specializáltabb, "lakonikusabb" vagy éppen mélyebb tartalomátadással operáló – szolgáltatásokra van szükségünk. És milyen formájúra: hagyományos nyomtatottakra-e avagy a technika legújabb lehetőségeit hasznosítókra. Az sem közömbös: kikhez "szóljanak" ezek a szolgáltatások, kiknek az igényeit elégítsék ki. Talán propagandájukról, terjesztésük kérdéseiről sem volna haszontalan beszélni.

A címben feltett kérdés nyilvánvalóan költői, és sietek is azonnal megválaszolni: igen. A referálás túlélése mellett egyébként már jómagam is hitet tettem a TMT hasábjain [1], a részletes válasz azonban ennél összetettebb.

Aki jóslásra adja a fejét, az jól teszi, ha óvatosan jár el. Nem elég ugyanis a trendeket meglátni, a fejlődés ütemét is meg kell becsülnünk, ami gyakran igencsak nehéz feladat. A referálás jövőjét illetően F. W. Lancaster és J. M. Neway a következő fejlődést vázolja fel.

1. A géppel olvasható és a nyomtatott másodlagos dokumentumok párhuzamosan léteznek.
2. Új, csak géppel olvasható másodlagos dokumentumok, szolgáltatások jelennek meg.
3. A géppel olvasható és a nyomtatott elsődleges dokumentumok párhuzamosan léteznek.
4. Új, csak géppel olvasható elsődleges dokumentumok jelennek meg.
5. Eltűnnek a nyomtatott elsődleges dokumentumok.
6. Eltűnnek a mai értelemben vett másodlagos dokumentumok [2].

M. Boswood jóslata az, hogy az elsődleges és a másodlagos publikációk között elmosódik majd a választóvonal. A folyóiratok kiadói olyan adatbázisokat fognak létrehozni, amelyekben az információk elő- és ártrendezhetők, így az elsődleges és másodlagos publikálás integrálódni fog. E fejlemény ütemezését illetően Boswood óvatossá, mert végkifejletét az 1987 és 2000 közötti időszakra teszi. Rámutat egyúttal arra is, hogy ez a fejlődés nem minden tudományterületen fog bekövetkezni [3], amit megerősít A. Stipcevic is, aki szerint a társadalomtudományok területén lassabb változások várhatók. Ő egyúttal túl korainak tekinti a másodlagos dokumentumok eltűnésének megjövendölését [4].

Lancaster és Neway jövőképét R. J. Rowlett bírálta, mindenekelőtt kiemelve, hogy a dokumentumok teljes szövegének tárolása ábrák és táblázatok nélkül is hússzor akkora tárcapacitást igényel, mint a referátumoké [5].

Mindezzel szemben persze ellenérvként állítható, hogy az ilyen típusú akadályok a technikai fejlődés előrehaladtával elhárulhatnak.

M. B. Line azonban 1990-ben rámutat, hogy egyelőre kevés szöveget tárolnak géppel olvasható formában. Sok kiadvány készül ugyan számítógépes szedési módszerekkel, de ezeket a szövegeket nem lehet visszakeresni, vagy csak igen drágán alakíthatók át visszakereshető formára. Az elektronikus folyóiratok tehát nem lettek olcsóbbak, mint a nyomtatott formájúak [6]. Mindez nyilván magával vonja a másodlagos dokumentumok lassabb változását is, vagyis az ütemezést semmiképpen sem tekinthetjük reálisnak.

A technikai háttéren túl is felettébb kérdéses, helyettesíthető-e a referátum a teljes szöveggel. Rowlett szerint a nagy anyagot átfogó, teljességre törekvő keresések során, amikor a keresést végző személy nem ismeri jól a tárgyat, a nagyszámú találatból az irrelevánsak továbbra is csak referátumok segítségével szűrhetők majd ki [7].

Felmerül a kérdés ugyanakkor, hogy a nemzetközi (főként angol nyelvű) referáló szolgáltatások mellett szükség lesz-e a hazai, magyar nyelvű referálásra? Bizonyosak lehetünk benne, hogy igen. Vajda Erik erre vonatkozó, 1983-as érvelése [8] ma is érvényes (és nemcsak a műszaki terület vonatkozásában).

Azt nem szabad semmiképpen sem szem elől tévesztenünk, hogy a felhasználói igények rétegenként igen eltérőek lehetnek. Nyilván vannak olyan – elsősorban kutatói-felhasználói csoportok, amelyek információs igényük és nyelvtudásuk folytán alapvetően az angol nyelvű, nemzetközi szolgáltatásokat kívánják hasznosítani. A felhasználók skálája azonban igen széles, az egészségügy területén például egészen a középkaderekig terjed. Sok felhasználói csoport tehát – mindenekelőtt a megfelelő szintű nyelvtudás híján – továbbra is igényelni fogja a magyar nyelvű referáló szolgáltatásokat.

A referátum funkcióiról folyó viták is érdekes (kiegészítő) tanulsággal szolgálhatnak. Az, hogy a

referátum szükségtelenné tegye az eredeti elolvasását, elméletileg kizárható (bár jellemző módon nincs e kérdésben egység), és gyakorlatilag lehetetlen is, mégsem hagyhatjuk figyelmen kívül az ilyen, helyettesítő funkcióra jelentkező igényeket, amelyeket sok referáló szolgáltatás meg is próbál kielégíteni. Ez viszont – aligha kétséges – csak anyanyelvi formában lehetséges.

Irodalom

- [1] KOLTAY T.: Komplex referálási irányelvek – hatékony referálás. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 37. köt. 10. sz. 1990. p. 409.
- [2] LANCASTER, F. W. – NEWAY, J. M.: The future of indexing and abstracting services. = Journal of the American Society for Information Science, 33. köt. 3. sz. 1982. p. 183–189.

- [3] BOSWOOD, M.: The future of serials, 1976–2000: A publishers perspective. = The Serials Librarian, 11. köt. 3–4. sz. 1987. p. 16.
- [4] STIPCEVIC, A.: O sekundarnim publikacijama danas. Informatologia Jugoslavica, 18. köt. 1–2. sz. 1986. p. 9–15.
- [5] ROWLETT, R. J. Jr.: Abstracts and other information filters. = Journal of Chemical Information and Computer Science, 25. köt. 3. sz. 1985. p. 162.
- [6] LINE, M. B.: A kiadványok egyetemes hozzáférhetőségének kérdése az elektronika korában. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 37. köt. 6. sz. 1990. p. 231.
- [7] ROWLETT, R. J. Jr.: Abstracts and other information filters. = Journal of Chemical Information and Computer Science, 25. köt. 3. sz. 1985. p. 162.
- [8] VAJDA E.: A magyar nyelvű műszaki referáló folyóiratok jövője és fejlesztésük útjai. 1. A Magyar nyelvű referáló folyóiratok szükségessége. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 30. köt. 1–2. sz. 1983. p. 13–20.

Beérkezett 1991. VII. 18-án.

TÁJÉKOZTATÓ

a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 24. vándorgyűlése (Sárospatak, 1992. augusztus 13–16.) keretében rendezendő kiállításról

1. Bemutatható exponátumok

- ▶ könyvek, folyóiratok, egyéb dokumentumok, kiadói tervek;
- ▶ könyvtári és információs szolgáltatások;
- ▶ könyvtári és információs célú számítástechnikai hardverek, szoftverek, ezekre épített rendszerek;
- ▶ reprográfiai, nyomdai eszközök;
- ▶ audiovizuális eszközök, programok, műsorok;
- ▶ könyvtári felszerelések, berendezések, bútorok stb.

2. Részvételi formák és költségek

- a) Kiállítás személyes részvétellel, saját installációval.

Részvételi díj: 2500 Ft/m²

Könyvtáraknak: 2000 Ft/m²

Az egyesület testületi tagjainak: 1800 Ft/m²

A részvételi díj magában foglalja az alapterület biztosításán túl:

- ▶ a kiállító által kért asztalokat, székeket,
 - ▶ az elektromos áram szolgáltatását,
 - ▶ a folyamatos őrzést, takarítást,
 - ▶ részvételt a fogadáson (max. 2 fő),
 - ▶ a programfüzetben a hirdető nevének feltüntetését.
- b) Könyvek, folyóiratok egyéb dokumentumok, audiovizuális hordozók stb. bemutatása személyes részvétel nélkül. Ez esetben a rendelkezésre bocsátott exponátumok bemutatása a rendezőszerv feladata. Ennek fejében a kiállító a dokumentumokat ajándék címen a Magyar Könyvtárosok Egyesületének engedi át.
- c) Prospektusok, tájékoztatók kihelyezése díjmentes.

3. Egyéb szolgáltatások

- a) A mintegy 1000 példányban megjelenő részletes programfüzetben egész oldalas fekete-fehér hirdetések rendelhetők 2000 Ft/oldal áron. (A kért ábrákat, szöveget, esetleg a kész filmet kérjük a jelentkezéssel egy időben megküldeni!)
- b) Kívánságra lehetőséget biztosítunk cégbemutatóra, konzultációra, videoprogramokra. Költsége változó, külön megállapodás alapján.
- c) A helyszínen reprezentációs ellátást biztosítunk.

4. A kiállítás építése

1992. augusztus 12-én 14 órától augusztus 13-án déli 12 óráig.

5. A kiállítás bontása

1992. augusztus 15-én 18 órától augusztus 16-án 14 óráig.

6. Elszállásolás

A Hotel Bodrogban (B kategória) két- és háromágyas szobákban 2600 Ft/fő/éjszaka, illetve 500 Ft/fő/éjszaka, reggelivel. Kívánságra egyszemélyes elhelyezés is biztosítható. Kétágyas kollégiumi szobákban 450 Ft/fő/éjszaka. Kívánságra egyszemélyes elhelyezés is biztosítható, kb. 1000 Ft/fő/éjszaka. A szállásköltség a szállodában a helyszínen fizetendő!

7. A jelentkezés határideje: 1992. április 15. Jelentkezési lap az MKE titkárságán igényelhető: 1088 Budapest, Szabó Ervin tér 1. Tel./fax: 118-2050. A jelentkezést 1992. május 10-ig visszaigazoljuk a további részletes információkkal és számlánkkal.

A szervezőbizottság